

UYKUDAN UYANMAK

Gökçen Tavilođlu

Yaşadığımız sürece uykuda oluşumuz, mağaradaki yedi uyurların ve onların bekçiliğini yapan Kitmir isimli köpeğin hikâyesine benzer. Beş duyumuzla zihnimiz ve irademiz gaflet uykusundaiken, akıl onların bekçiliğini yaparak, uyanmayı sağlayacak etkilere karşı bizi korur. Uyanmamızın gecikmesi biraz da bundandır.

İnsan ancak rüyadan uyandığında gördüklerinin hayali bir imge olduğunu anlayarak, nesnelere ve objelerin asıllarıyla birlikte olur. Hâlbuki Hz. Muhammed, “*İnsanlar rüya içinde rüya görmekte dirler*” diyerek bizim gerçek zannettiğimiz dünya yaşantısının da bir rüya olduğuna işaret etmiştir. O halde uyanırken de nesne ve objelerin asıllarıyla değil, hayali imgelerle muhatap oluyoruz demektir.

Bir düşünürsek eğer, evrende duyumsadığımız hiçbir şey gerçekte bizim onları duyumsadığımız şekilde değildir. Evrenin aslı çeşitli frekans ve dalga boylarından ibarettir. Bunların beynimiz tarafından yorumlanmasıyla, evren bizim için şimdiki görünümüne kavuşmuş olur. Yani tıpkı rüyalarımızda olduğu gibi, yine nesne ve objelerin asıllarıyla değil, kendi beynimizde yorumlanmış olan imgeler ile beraber oluruz. Bu, uyanırken bile rüya gördüğümüz anlamına gelir.

Ama böyle olması insana kurulmuş bir tuzak değildir. Aslında, duyular yoluyla evrenin bilincimizde yeniden yaratılması, insanın kendi yaratıcılığını ve hakikatini anlamasına vesile olmaktadır.

Peki, dünya hayatı insanın görmekte olduğu bir rüya ise, o halde hakikat nedir? Hakikat insanın kendisidir. İmgeler hayaldir, ama onların anlamları hakikattir. Yani rüyalar değil ama Yusuf’un tâbirleri gerçektir. Onun için aslolan gördüğümüz bu rüyayı doğru yorumlayabilmektir. Ama rüyayı yorumlayabilmek için önce uykudan uyanmak gerekir. Uyananlar her türlü sahiplenmeden kurtulurlar.

Dünya hayatının bir rüya olduğunu bilenler, bütün arzularından özgürleşirler; çünkü rüyalarda gerçekleşen arzuların, hakikatte bir kıymeti olmaz. Örneğin, rüyamızda yüksek bir mevkiye geldik diye uyandıığımızda itibarımız artmaz. Ya da rüyamızda Kârün kadar varlıklı olmak, uyandıığımızda, bizi mal mülk sahibi yapmaz.

Uyanmak bir nevi sükûtu hayal olacağından belki de insan, görmekte olduğu rüyadan uyanmasa daha iyidir; çünkü uyanan kişi elinde avucunda hiçbir şeyin kalmadığını görecektir ve değer verip sahip olduğu her şeyin bir hayal olduğunu anlayacaktır. Tıpkı yedi uyurların uyandıktan sonra, kendilerine göre bir değer ifade eden paralarının, artık tedavülden kalktığını anlamaları gibi. Eğer elinde hiçbir şey kalmayacaksa, insan uyanmakla ne kazanacaktır?

İnsanın kazancı kendi hakikati, yani hiçliğidir. Hiçlik, bir eksiklik değil, Varlığın birliğini ve bütünlüğünü tamamlayan bir gerekliliktir. Çünkü Varlık ancak hiçlikte vücûd bulur. İnsan hiçliğiyle Varlığın mahal yeri olur. Varlık, hiçliğe duyduğu aşk ve muhabbet ile ona can verir, ilim verir, semî, basar, irade, kudret, kelâm ve tekvin ile onu şerefendirir. Bu sebeple insan, 'eşref-i mahlûk' yani yaratılmışların en şerefliisidir.

Onun için rüyadan uyanmış ve kendi hakikatini anlamış bir bilincin ifade şekli, Hz. Muhammed'in söylemiş olduğu "*El fakru fahri*" ifadesidir. Aslında herkesin 'fahri' dediği yani övündüğü bir şeyleri vardır. Kimimiz yeteneklerimiz, ilmimiz ya da hâlimizle övünürken, kimimiz de evlâtları, malı mülkü ve mevki ile övünür. Ancak şu bir gerçek ki, hiçliğimizden başka bir övücümüz varsa, hâlâ rüya görmeye devam ediyoruz demektir.

İnsanın ibadeti kendini yani hiçliğini bilmektir. Ancak kendi hiçliğini bilenler, kendi bütünlüğüne kavuşmak isterler. Bütünlük insanın özündedir. İnsanın özü Varlık, hakikati ise hiçlik olduğundan ikili birliktir. Yani hem her şey, hem de hiçbir şeydir. Böylelikle kendi kemâli kendi içindedir.

İnsanın bu ikili birliğini en iyi mitoloji anlatır. Bildiğimiz gibi mitolojide ölümsüz tanrılar ölümlü insanlarla evlenir ve bu evlilikten yarı ölümlü tanrılar doğar. Bu, ölümsüz olan insan tininin, ölümlü olan insan bedeni ile evliliğidir. Ve bu evlilikten yarı ölümlü tanrılar, yani insan tavırları, *arkheler* doğar. (*Arkheler*, belli insan karakterlerinin tipolojileridir ve her karakter, olaylar karşısındaki tavrı ile bilinir.) Bu *arkheler* (tavırlar), ölümlü bir bedenden yansıdıkları için yarı ölümlü tanrılar olarak adlandırılır.

Ama insan aklı, tinin ölümsüzlüğü yerine bedenin ölümlüğünü esas alır. Ve bunu kendi ölümü sanır. Onun için hakikatten uzak olup gaflet uykusundadır. Kafatası mağarasında uyumakta olan beş duyumuz ile zihnimiz ve irademiz uyanmasın diye, aklımız mağaranın kapısında nöbet tutar. Ve kimseyi içeri sokmaz. Ama gün gelip de akıl kendi üstüne düşünmeye başlarsa, o vakit kapı içerden açılır. Ve insan mağaradan çıkarak artık mağaranın içindeyken görmüş olduğu illüzyonlardan uyanır.

Gerçekte her insan kendi mağarasında uyumakta olan Ashab-ı Kehf'tir. Ve bir gün uykudan uyanma vakti gelecektir.

"İnsanlar uykudadırlar, ölünce uyanırlar." Hz. Muhammed

Maksat, ölmeden evvel bu rüyadan uyanmaktır. Onun için insanlık tarihi ölmeden evvel ölme ritüelleri ve deneyimleriyle doludur. Bu son derece çileli ve zor şartlarda gerçekleşen deneyimin bir de kolay yolu olduğu söylenir.

Kendi özüne sevdalananlar, bu sevdanın insanı öldürdüğünden bahsederler. Ama severek ölmek, herhalde ölmelerin en güzeli olsa gerek... Bu konuda söyleyecek şeyi olanlar ancak bu sevdayı deneyimlemiş olanlardır. Onun için sadece bir cümle edebildim. Gerisini sevdalıların hâli söylesin...

Uykudan uyanmak, gözünen değil,
Kuşdili öğrenmek, sözünen değil;
Secdei Rahmânı, nerde buyurmuş,
Bilip görmek lâzım, dizinen değil.

Bütün mahlûk eder, söze itaat,
Bilir bilmez eder, o emre dikkat,
Her taraftan gider, yerli yerine,
Sırat dedikleri, köprü: (Doğru Hat).

“Lisân-ı hâl” ile tarif eden var:
Kıl gibi değildir, geniş; değil dar;
Görüp seyredene, tatlı seyrangâh,
Her yanı gülistan, öten bülbül var.

Sıkıntılı olmaz, Sırât, Müstakîm,
Güle güle geçer, nefesine hâkim;
Kurân’da bulunmaz, hiç böyle tarif,
Bu sırrı bilenler, geçiyor sâlim.

Mevlâ bakkal değil, neyler terazi...
Günah ile tartmaz bilirse, bizi;
Köprüsüz, mizânsız, bizi muhittir,
Tasavvuftan takip, edelim izi.

Neler koymuşlardır, gün gibi dine...
Cehil karışır mı, (Dîni Mübîn)e?
Mevlâ’nın kâtibe, ihtiyacı yok;
(Emre) doğru söyler, taşlarlar yine.

Kalblerde duruyor, (Kâtip)le (Kalem),
Bâzı ferah yazar, bâzı da elem;
Kuluna bildirir, Mevlâ her daim,
(Dört Kitap)tan bize der: (mâ lemyâ’lem).

Gel gönül! Bilmeğe, sen var da çalış,
Ağzından çıkıyor, kulak bir karış;
Küs müsün Mevlâ’ya? Gözünü aç, bak,
Benliği terk eyle, yaklaş da barış.

Kul, “Yâ Allah” derse, O, söyler: “Lebbeyk!”
Onun ile dolu kan ile ilik;
Başı yükseltmeğe, neler vermiştir.
Üç yüz altmış parça dizili kemik.

Ayağı yere de, başı semâya,

Bil de teslim eyle, gönlü Mevlâ'ya,
Sen bir katrasın, at, kurtul azaptan,
Ruhun bir damladır, yetiş deryaya.

Eğer aklın erse, edersin çok âh,
Âh etsen dökülür, sendeki günah,
(Sizi bana satın!) demiş Kurân'da,
(Emre!) işittiysen, Hazreti Allah.
(İsmail Emre)